

TÜRKİYE AÇISINDAN EURO'NUN ROLÜ

GAZİ ERÇEL
BAŞKAN
TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

6. Uluslararası Finans ve Ekonomi Forumu
VİYANA, 9 KASIM 2000

Euro ile ilgili görüşlerimi sizlerle paylaşmak üzere, bu konferansa katılmaktan duyduğum memnuniyeti belirterek konuşmama başlamak istiyorum.

Şüphesiz, “euro” para birimine geçiş sadece Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin ekonomilerini değil, aynı zamanda üye ülkelerle yakın ilişki içinde olan diğer ülkelerin ekonomilerini de etkilemiştir. Bu ülkelere, AB üyeleriyle yoğun ticari ve mali ilişkileri olan gelişen piyasa ekonomileri de dahildir. Hemen belirteyim ki, Euro’ya geçişte ağırlıklı olarak AB ülkelerinin para birimleri cinsinden borçlanan ülkeler bu süreçten daha çok etkilenmektedir.

Türkiye henüz AB’nin üyesi olmamakla birlikte toplulukla yakın ilişkiler içindedir. Bildiğiniz gibi, dış ticaretinin büyük bir kısmını AB üyesi ülkelerle gerçekleştiren Türkiye, 1995 yılında Gümrük Birliği’ne katılmıştır.

Türkiye’nin AB ülkeleriyle yakın ilişkisi ve euronun Türk ekonomisine etkilerini aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

- Türkiye'nin dış ticaretinde en büyük payı Avrupa lkeleri almaktadır. 1999 yılında, Türkiye'nin toplam ihracatının yüzde 54'ne tekabül eden 14.3 milyar dolar tutarındaki ihracat ile toplam ithalatının yüzde 53'n oluşturan 21.4 milyar dolarlık ithalat AB lkeleriyle gerçekleşmiştir.

- Türkiye'nin resmi rezervlerinin yaklaşık yüzde 54'ü; 11 AB ülkesi paraları ile AB para birimi "euro" dan oluşmaktadır.
- Merkez Bankası'nda tutulan ve yurtdışında çalışan Türk vatandaşlarına ait döviz tevdiat hesaplarının tutarı yaklaşık 11 milyar dolara ulaşmaktadır. Bunun yüzde 93'ü Alman Markı cinsindedir.
- Dış borçlarımızın toplam tutarı 106 milyar ABD dolarıdır. Bunun yüzde 34'ü, 11 AB ülkesi paraları ile AB para birimi "euro" dan oluşmaktadır.
- 1 Ocak 2000 tarihinden bu yana Hazine, tahvil ihracı yoluyla uluslararası sermaye piyasalarından yüzde 37'si euro cinsinden olan toplam 7.5 milyar ABD doları borçlanmıştır.
- Son 5 yıl içerisinde, Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı yatırımların yüzde 60'ı Avrupa kaynaklıdır.
- Bu yılın ilk on ayında Türkiye'yi ziyaret eden 9.3 milyon yabancı turistin 5.1 milyonu Avrupa'dan gelmiştir.

Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin kapsamı ve boyutları dikkate alındığında, AB para birimi "euro" nun bundan böyle Türk ekonomisini giderek daha fazla etkileyeceğini söyleyebiliriz.

Kanımcıca, euronun uluslararası mali piyasalarda istikrarlı bir para birimi olarak kabul görmesiyle, orta ve uzun vadede Türkiye'nin mali ilişkilerinde euro'nun payı artmaya devam edecektir. Türkiye'nin euroyu, gerek gündelik yaşamda gerekse mali piyasalarda diğer ülkelerden daha hızlı kabul edeceğine inanıyorum. Bunun nedenleri arasında, Avrupa'da yaşayan Türk vatandaşlarımızın sayısı, Avrupa'dan gelen turistler, ve Alman markının 20 yıldan fazla devam eden istikrarı sayılabilir. Euro ile işlem maliyetleri azalmakta, oynak para birimlerine bağlı riskler ortadan

kalkmakta ve Avrupa sermaye piyasaları doğrudan finansmana daha fazla teşvik edilmektedir. Derin, likit ve etkin bir euro tahvil piyasası, tahvil ihracında bulunan Türk kamu ve özel kesimi tarafından kolaylıkla yararlanılabilecek bir piyasadır. Ayrıca, euro tahvil piyasasındaki işlem hacminin bugünkünden çok daha büyük olacağı beklenmektedir.

Türkiye'nin ticaretinde ve mali işlemlerinde euronun giderek daha fazla kullanılmaya başlanması ve döviz riskinin ortadan kalkması, Avrupa yatırımcılarını Türkiye'de doğrudan yatırımlar yapmaya teşvik edecektir.

Böyle bir ortamda, Türk ve Avrupa bankalarının birleşme ve satınalma faaliyetlerini artırmaları beklenmelidir.

Kısa dönemde en önemli hedef euronun uluslararası bir para birimi haline gelmesini sağlamaktır. Yeni para biriminin başarısı, Avrupa Para Birliği'ne üye olan ve olmayan ülkeler tarafından kabul görmesine bağlıdır. Bu kabul ne kadar hızlı gerçekleşirse, bir para birimi olarak euronun gücü orta ve uzun vadede o denli büyük olacaktır. Bunun işaretlerini maalesef henüz göremiyoruz. Bu aşamada, ABD doları karşısında değer kaybeden euronun gerekli güveni uyandıramadığını gözlemlemekteyiz.

Euro/dolar kurundaki dalgalanmaların Türk ekonomisini nasıl etkilediğine baktığımızda, eurodaki değer kaybının ekonomimizi iki yönden etkilediğini görmekteyiz. Birincisi, uygulamakta olduğumuz kur politikasının gereği olarak euronun önemli bir rol üstlenmesi, ikincisi ise, AB ülkelerinin dış ticaretimiz içindeki payının büyük olmasıdır. Bunları kısaca irdeleyelim.

Türkiye 2000 yılının başında "1 ABD doları ve 0.77 Euro" dan oluşan ve önceden ilan edilen döviz sepetine dayalı bir enflasyonu düşürme programı başlatmıştır. Diğer makroekonomik politika önlemleri ile birlikte döviz kurlarının önceden belirlenmesinin de etkisiyle enflasyonda önemli oranda

azalışlar izlenmiştir. Ancak, uluslararası piyasalarda ABD dolarının euro karşısında hızla değer kazanması enflasyonu düşürme çabalarında bir engel olarak karşımıza çıkmıştır. Bu yılın ilk on ayında, Türk lirası ABD doları karşısında ortalama yüzde 26.5 oranında değer kaybederken, euronun değer kaybı sadece yüzde 6.5 olmuştur. Türkiye'deki enflasyonist beklentiler ABD dolarındaki gelişmeler ile yakından ilişkilidir. Değerlenen ABD doları, enflasyonist bekleyişleri olumsuz etkileyerek hedeflenen enflasyonun yukarı çekilmesine neden olmuştur. Ayrıca, önceden ilan edilen döviz kurları nedeniyle, euronun ABD doları karşısında sürekli değer yitirmesi Türkiye'nin Avrupa karşısındaki rekabet gücünü de olumsuz etkilemiştir. Bu gelişmeler sonucunda Türkiye'nin AB ülkelerinden yaptığı toplam ithalat yılın ilk yarısında yüzde 29.6 artarken, AB ülkelerine yapılan ihracat artışı sadece yüzde 3.4 oranında kalmıştır. Diğer bir ifadeyle, euronun değer kaybı Türkiye'nin dış ticaret açığının büyümesinde önemli bir neden oluşturmuştur.

Öte yandan, zayıf euro Türk ekonomisinin portföy yapısını da değiştirmiştir. Eylül sonu itibarıyla, ticari bankalarımızdaki döviz tevdiat hesaplarının toplam tutarı 43 milyar ABD dolarıdır. Bu tutarın 1998 sonunda yüzde 38.5 oranındaki kısmı eurodan oluşurken, halen bu oran yüzde 27'ler düzeyinde dolaşmaktadır. Aynı dönemde ABD dolarının payı yüzde 58'den yüzde 71'e yükselmiştir.

Merkez Bankası olarak, biz de döviz rezervlerimizin kompozisyonunu eurodan ABD dolarına kaydırdık. Euronun rezervlerimizdeki payı 1998 sonunda yüzde 73'den yüzde 54'e geriledi. Bu kuşkusuz döviz yükümlülüklerimizin kompozisyonunda da paralel bir gelişme ile birlikte oluştu.

Şimdi izninizle, euronun Türk ekonomisine yaptığı iki önemli ve olumlu

etkiden söz etmek istiyorum.

Euronun gözlenen ilk olumlu etkisi, çeşitli Avrupa para birimlerinin kullanımından kaynaklanan döviz işlemlerindeki maliyetlerin ortadan kalkmasıdır. Euronun 1994 ile 1998 arasında döviz girdileri içindeki payı yıllık ortalama yüzde 37 olurken, döviz çıktılarının içindeki payının yüzde 32 şeklinde gerçekleşmesi euroyu oluşturan dövizler arasındaki riskin ortadan kalkması yoluyla olumlu bir etkiyi ortaya çıkarmıştır.

Euronun ikinci olumlu etkisi, Maastricht Anlaşmasının Uyum Kriterleri ile Kopenhag Kriterlerinin öngördüğü etkin bir piyasa ekonomisine geçişi ve diğer koşulların yerine getirilmesini kolaylaştırmak gibi bir işlevi de üstlenmesinden kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi, bu kriterler fiyat istikrarını, istikrarlı döviz kurlarını ve dengeli bir kamu maliyesini öngörmektedir. Bu kriterleri esas alan ülke ekonomileri sağlıklı bir yapıya kavuşmaktadır.

Türkiye tek haneli enflasyonu gerçekleştirmeyi ve 2002 yılının sonuna kadar makroekonomik dengesizlikleri ortadan kaldırmayı hedefleyen kapsamlı bir enflasyonu düşürme programını bu amaçlara yönelik olarak başlatmıştır. Ülkemize AB ve Avrupa Para Birliği üyeliği olanağını sağlamanın, programımızın en önemli hedeflerinden biri olarak ortaya konduğunu defalarca belirttik.

Diğer taraftan, bağımsız merkez bankalarına sahip olmak AB'nin en önemli konularından biridir. AB'ne uzanan yolda, Bankamız Kanununu Avrupa Merkez Bankaları Sistemi tarafından belirlenen standartlarla uyumlaştırmak amacıyla çalışmalar yürütmekteyiz. Bu çalışmalarda fiyat istikrarını para politikasının ana hedefi şeklinde belirledik. Para politikası uygulamalarımızı AB normlarına çekmeyi hedefledik. Bütün bunları Euronun bir yan etkisi olarak nitelemek kanımca yanlış olmayacaktır.

Sözlerimi bitirirken, tek para sistemine girmenin ve bundan tam olarak yararlanabilmenin uzun vadeli bir çabayı gerektirdiğini özellikle belirtmek istiyorum. Para politikamız bugünkü uygulamaları ile tek bir görünür hedefe, yani fiyat istikrarına yönelmiştir. Fiyat istikrarı, euro bölgesine ilişkin olarak şekillenen ilk beklentiler ile tek para sisteminin potansiyel iktisadi yararları arasında bir bağlantı kurulmasını sağlayacaktır. Bugüne kadar gerçekleştirilen reformlar ile değişiklikler, bütünleşme alanını genişletecek iddialı politikalar için bir temel oluşturacaktır. Bu sayede, Euro bölgesinin fiyatlarda şeffaflığı sağlaması, daha fazla verimlilik yaratması, yatırımları ve ekonomiyi canlandırması şeklinde ek yararlar sunması, ekonomik birimlerin euroya olan inancını pekiştirecektir. Hiç şüphe yok ki, dünya ekonomisi de bu yararlardan payını alacaktır.

Teşekkür ederim.